

Rooman nousu imperiumiksi

Yhtenäisen Rooman aika käsittää noin tuhat vuotta (509 eaa.–395 jaa.). Rooma sai kehittyä rauhassa osittain suotuisten luonnonolojensa ansiosta. Etelässä aluetta suojasi meri ja pohjoisessa vuoristo. Myös Rooman omat seitsemän kukkulaa suojasivat kehittyvän valtakunnan keskusta. Alkujaan pieni Rooman kaupunki laajeni vähitellen ensin Italian niemimaan hallitsijaksi vuoteen 265 eaa. mennessä. Seuraavaksi se valloitti Kreikan ja kohosi koko Välimeren valtiaaksi jo ennen ajanlaskun alkua. Lopulta Rooma valloitti myös nykyisen Keski- ja Länsi-Euroopan ja osan Brittein saarista.

Kasvuhaluinen Rooman kaupunkivaltio raivasi tieltään naapurikansat yksitellen. Sotilaallinen menestys perustui hyvin järjestäytyneeseen ja taktisesti ylivoimaiseen legioonalaisarmeijaan, jota johtivat taitavat sotapäälliköt, kuten Gaius Julius Caesar (102/100–44 eaa.).

Tehokkaasti järjestetty hallinto, jossa työskenteli taitavia virkamiehiä, täydensi menestyksen. Niin sanottu hajota ja hallitse -politiikka (divide et impera) takasi, ettei Rooman vastaisia liittoja syntynyt. Rooma kohteli kansallisesti ja kielellisesti läheisiä italialaisia kansoja lempeästi ja sulautti ne itseensä esimerkiksi myöntämällä niille kansalaisoikeudet. Toisaalta Rooman legioonat eivät tunteneet sääliä, mikäli jokin kansa tai kaupunki asettui vastahankaan. Roomalaiset saattoivat myös tuhota tai orjuuttaa vihollisensa täydellisesti. Yhtenä Rooman vahvistumisen mahdollistajana voi pitää sitäkin, että muut Välimeren ympäristön vahvat kansat ja kilpailijat, kuten kreikkalaiset siirtokunnat ja Pohjois-Afrikan vanha merimahti Karthago, eivät kyenneet estämään Rooman laajenemista.

Armeijan taloudellinen merkitys oli suuri Rooman reuna-alueille. Ympäri imperiumia syntyi legioonalaisleirien yhteyteen suuria talousalueita, joissa vilkas varuskunta osti ympäröivien maaseutujen viljely- ja käsityötuotteita. Esimerkiksi Pariisi (Lutetia), Marseille (Massilia) ja Wien (Vindobona) sekä monet muut Euroopan nykyiset suurkaupungit ovat kehittyneet legioonalaisvaruskunnista.

Rooma oli laajimmillaan vuonna 117 jaa. Silloin joka kolmas maapallon asukas, noin 60–80 miljoonaa ihmistä, asui Rooman rajojen sisällä. Roomalaiset ymmärsivät valtakuntansa mahtavuuden ja kirjallisuudessa tuotiin esiin Rooman suuruus. Latinan kieli levisi valloitetuille alueille virkakielenä, ja monin paikoin se syrjäytti paikalliset kielet.

SPQR – valtion tunnetuin koodi

Suuri valtakunta edellytti toimivaa hallintoa. Rooman tasavallan aikana (509–31 eaa.) kansankokous ja senaatti tekivät tärkeimmät päätökset. Kansankokouksiin saivat osallistua vain asekuntoiset kansalaiset. Se sääti lakeja ja valitsi tärkeimmät virkamiehet. Vaikka Roomassa oli kansankokouksia ja äänestyksiä, ei se ollut demokratia. Varakkailla suvuilla oli kokouksissa enemmän ääniä kuin muilla, joten käytännössä rikkaimmat päättivät asioista.

Roomalaispoliitikkojen julkisissa puheissa arvostettiin kansaa isänmaallisuuden ylläpitämiseksi. SPQR-lyhenne esiintyi antiikin Roomassa niin puheissa kuin sotilaiden kilvissä. Lyhenne tarkoittaa Rooman senaattia ja kansaa (Senatus Populusque Romanus).

Senaatti vastasi maan taloudesta ja armeijasta ja valvoi virkamiesten toimintaa. Rooman kansa jakautui kahteen luokkaan. Patriisit olivat yläluokkaa ja vain he pääsivät senaattiin. Heille määrättiin rikoksista pienemmät rangaistukset kuin plebeijille. He olivat tavallista kansaa, jolla ei ollut samanlaisia oikeuksia kuin patriiseilla.

Korkeat virkamiehet, kuten valtion päämiehinä toimineet konsulit, valittiin vaaleilla. Kahden konsulin apuna oli lukuisa joukko virkamiehiä, jotka vastasivat oman alansa asioista. Esimerkiksi censorit vastasivat veron-- kannosta ja väestölaskennasta.

Myöhemmin keisariaikana (31 eaa.–476 jaa.) ylintä valtaa käytti keisari, joka hallitsi valtakuntaa Roomasta käsin. Hänellä oli ylin tuomiovalta ja paljon nimitysvaltaa, hän nimitti esimerkiksi legioonien komentajat. Keisarit pönkittivät valtaansa propagandalla esimerkiksi rakennuttamalla itsestään näyttäviä patsaita ja lyöttämällä kuvansa kolikoihin. Kansa palvoi keisareita lähes jumalallisina olentoina.

Rooman valtakunta oli jaettu maakuntiin eli provinssihin. Ne muodostivat hallinnon ja talouden ytimen. Rooman virkamiesten johtamat provinssit olivat ulkopolitiikkaa lukuun ottamatta varsin itsenäisiä, kunhan maksoivat veroa Roomalle. Vaikka provinssilla oli paikallista päätösvaltaa, tärkeimmät päätökset tehtiin Roomassa. Provinssit tuottivat Roomalle välttämättömiä raaka-aineita, kuten viljaa ja metalleja. Kun Rooman valloitus sodat loppuivat, se tarvitsi provinssija ylläpitämään pääkaupungin kansalaisten elintaso.